

Nationaal Waterplan, PlanMER en kiezen

Het (ontwerp) Nationaal Waterplan beschrijft de hoofdlijnen van het waterbeleid voor de komende zes jaren. Bij keuzes met gevolgen voor natuur en milieu moet er gekeken worden of er alternatieven zijn. In het PlanMER en de Passende Beoordeling bij het Nationaal Waterplan is onderzocht wat de milieueffecten zijn van de voorgestelde keuzes voor de lange termijn en van eventuele alternatieven. Veel keuzes raken ook aan het functioneren van de bodem.

Door Rien van Zetten

Over de auteur:

drs. ing. M. van Zetten, projectmanager RWS en projectleider PlanMER en Passende Beoordeling voor het Nationaal Waterplan

INLEIDING

Om Nederland ook voor de komende generaties veilig en welvarend te laten zijn is het nodig dat er in deze periode antwoorden worden geformuleerd op ontwikkelingen die we als belangrijk kwalificeren. Als het gaat om het waterbeleid zullen vooral de effecten die het gevolg zijn van klimaatverandering een grote invloed hebben. Het gaat hier om een geleidelijke verandering die echter wel min of meer onomkeerbare effecten heeft. Zeespiegelstijging is nauwelijks te keren en intensievere bui-intensiteit ook niet. De gevolgen ervan zijn wel te beïnvloeden. De resultaten die de Deltacommissie in september 2007 gepresenteerd heeft laten dit duidelijk zien.

In 2009 wordt de Waterwet van kracht. Op grond hiervan is ook een nieuwe planfiguur voorgeschreven om het beleid te verwoorden. Dat is het Nationaal Waterplan. In 2008 is het ontwerp van het eerste Nationaal Waterplan gepresenteerd. De vier stroomgebiedbeheerplannen en deelnota's over waterveiligheid, Noordzee en IJsselmeer zijn bijlagen bij dit plan. Tot eind juni 2009 is er inspraak mogelijk geweest. Voor het einde van 2009 zal het Kabinet het Nationaal Waterplan vaststellen. Dit heeft een looptijd van 6 jaar. Het bestek van dit artikel is te beknopt om alle onderwerpen te behandelen die in de PlanMER aan de orde komen. De meest ingrijpende of aansprekende keuzes worden behandeld.

PLANMER EN PASSENDE BEOORDELING

Omdat in het Nationaal Waterplan op een aantal terreinen uitspraken worden gedaan die kaderstellend zijn voor het vervolgtraject is het nodig om bij het plan een PlanMER op te stellen. Het PlanMER beschrijft of er voor deze keuzes realistische alternatieven zijn. In een aantal situaties blijkt het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten optreden op Natura2000-gebieden. Daar is dan een Passende Beoordeling voor uitgevoerd. Dit artikel gaat in op enkele keuzes die in het PlanMER zijn gemaakt.

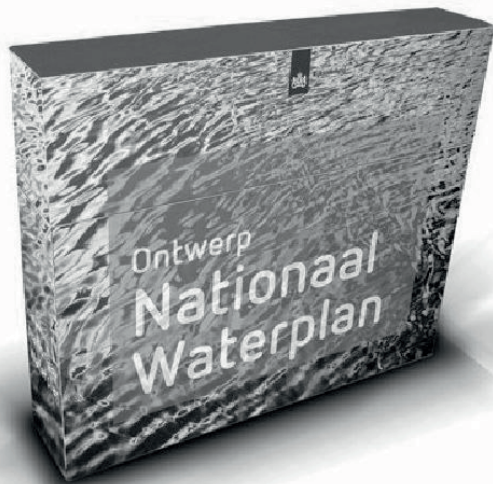
Vooraf is het goed te zeggen dat in een ideale situatie eerst gekeken wordt naar de onderwerpen waarover keuzes gemaakt moeten worden en dat bij die keuzes dan gekeken wordt of er realistische alternatieven zijn. Uit de resultaten van dat onderzoek moet dan geconcludeerd worden welke keuzes de voorkeur verdienen om mee verder te gaan. In het geval van het Waterplan was tijd een knelpunt, zoals overigens vaak het geval is. De keuzes in het PlanMER en in het ontwerp Nationaal Waterplan zijn dan ook niet na elkaar, maar parallel aan elkaar gemaakt. Voor veel onderwerpen is de keuzevrijheid overigens beperkt, waardoor in dit geval ook goed in parallelle sporen gewerkt kon worden.

Waterplan anticipeert op lange termijn ontwikkelingen

Het vernieuwende van dit waterplan is dat er een streefbeeld voor de zeer lange termijn is beschreven. Niet voor een of enkele kabinetsperiodes vooruit, maar voor decennia. Omdat de gesignaleerde ontwikkelingen niet leiden tot plotselinge grote veranderingen, maar bestaande trends versterken biedt dit de kans om gedurende een lange looptijd te zoeken naar het moment waarop aanpassingen het beste kunnen worden gerealiseerd. De bedoeling is dat de richting van het streefbeeld wel blijft staan.

VEILIGHEID TEGEN OVERSTROMEN EN WATERVOORZIENING

In het Nationaal Waterplan is geconstateerd dat er twee thema's zijn die alle keuzes domineren, dat is aan de ene kant de wens om tot in lengte van jaren veilig in Nederland te kunnen blijven wonen en aan de andere kant om al die tijd ook voldoende zoet water beschikbaar te hebben voor menselijk gebruik en industrie. Als gevolg van onregelmatiger neerslagpatronen en ook intensievere neerslag zal de afvoer van de rivieren veranderen. Het programma Ruimte voor de Rivier dient ertoe om ook op langere termijn dat water veilig af te voeren. Op wat langere termijn

moet er met hogere maatgevende afvoeren rekening worden gehouden. De vraag is hoe dat water af te voeren. De in Ruimte voor de Rivier gemaakte binnendijkse reserveringen zullen dan moeten worden ingericht. Ook al zal dat tot aantasting van Natura2000 gebied leiden. Er is geen ander reëel alternatief. Dat geldt ook voor de Maas. Buiten de oplossingen die komen uit de Integrale Verkenning Maas-studie zijn er geen reële alternatieven in het PlanMER beschreven. De functieverandering van deze gebieden zal wel leiden tot een ander bodemstructuur.

Voor de kust geldt dat een hogere zeespiegel en een grotere stormduur verwacht worden. De kust wordt sinds 1990 op z'n plek gehouden met zand. Dat is goedkoop, efficiënt en natuurvriendelijk. Er is voldoende zand voor de lange termijn beschikbaar in de Noordzee. Andere methoden zijn duurder, minder duurzaam en/of hebben meer impact op natuur en milieu. De keuzevrijheid zit in de wijze waarop het zand wordt aangebracht op de kust en op welke plek dat gebeurt, aan de binnen- of buitenzijde van de bestaande kering en in het laatste geval: op het strand of onder de waterlijn. Dat is onderzocht. Methoden die minder vertroebeling veroorzaken en natuurlijke processen in stand houden verdienen de voorkeur. Vanwege de nu al gesignaleerde achterstanden zal de hoeveelheid suppletiezand in deze planperiode al ongeveer verdubbelen. Later is verdere vergroting van de hoeveelheid voorzien. Elke wijze van zandwinnen heeft invloed op de bestaande bodemstructuur. Door met flauwe hellingen te werken kan er voor gezorgd worden dat er rekolonisatie mogelijk is en wordt zuurstofloosheid voorkomen.

Zoetwatervoorziening in Nederland is een complex vraagstuk. In de huidige situatie is 30% van ons land afhankelijk van water dat via het IJsselmeer wordt aangevoerd. Onregelmatiger aanvoer en met name in de zomer oprukkende verzilting nopen tot bezinning over de vraag hoe de watervoorziening op de lange termijn veiliggesteld kan worden. Het vergroten van het bufferend vermogen van het IJsselmeer biedt dan veel kansen. De keus is dan of het hele gebied hier voor wordt gebruikt of dat er delen worden uitgezonderd. Door het IJsselmeer te ontkoppelen van het IJmeer en Markermeer ontstaan diverse voor- en nadelen. Die zijn in beeld gebracht. De voorkeursoptie is om te ontkoppelen, omdat dit meer kansen biedt en minder milieueffecten heeft. Andere grootschalige oplossingen in open gebied zijn er niet. Wel op kleinere schaal, bijv. door zuiniger omgaan met water, door gezuiverd water beter te benutten en door het grondwater beter te benutten, zowel bij onttrekken als bij aanvullen, of door de sponswerking van de hoge gronden in Nederland te versterken. Dit laatste heeft ook gevolgen voor de hoger gelegen zandbodems.

In de lagere delen van ons land zal door toenemende verzilting ook invloed op bestaande bodems en de zich op en in de bodem afspelende processen plaats vinden.

NOORDZEE

Voor verschillende gebieden zijn uitwerkingen gemaakt in het ontwerp Nationaal Waterplan. In dit artikel wordt alleen voor de Noordzee beschreven wat er speelt. De overige gebieden die wel zijn onderzocht, maar niet beschreven, zijn de zuidwestelijke delta, de Randstad, de Wadden, het Rivierengebied en de hoge gronden.

Op de Noordzee vinden al lang veel activiteiten plaats. Diverse doelstellingen van het Kabinet kunnen niet gerealiseerd worden zonder bijdrage vanuit de Noordzee. Met name het leveren van zand voor de veiligheid, maar ook het realiseren van de doelstellingen voor groene energie springen er uit. Verder wordt er

Peilstijging IJsselmeer nog geen uitgemaakte zaak

natuurlijk veel gevaren, gevist, olie en gas gewonnen en lopen er veel kabels en leidingen. Dan zijn er ook nog veel plannen, bijv. voor energie-eilanden of opslag van CO₂. In beeld is gebracht wat de effecten zijn van de verschillende initiatieven.

Onderzocht is of het zand beter diep of ondiep, dichtbij of verder weg gewonnen kan worden. Diepe winning dichtbij heeft de voorkeur. Voor windenergie zijn er een aantal effecten beschreven die tegengesteld zijn. Voor foeragerende vogels is het beter de windparken verder weg te plaatsen. Voor de aanlanding is dichterbij, met minder kabels gunstiger. Het grootste probleem wordt gevormd door de wijze van realiseren. Grootschalig heien leidt tot onacceptabele effecten. Een energie-eiland dicht bij de kust levert veel nadelen op voor de natuur, maar verder weg zijn er veel minder nadelen. Opslag van CO₂ in de Noordzeebodem kan zonder grote problemen.

BESCHOUWING

De wijze waarop wij omgaan met ons water, en met onze bodems is van grote invloed op ons land en ons welzijn. Als we bijv. onze veenweidegebieden willen beschermen zullen we niet te lang meer moeten wachten met het treffen van maatregelen anders is dit bodemtype straks verdwenen. Het omgaan met het land, of dat nu wordt veroorzaakt door klimaat, door dagelijks handelen of door extreme gebeurtenissen heeft altijd invloed op de bodemopbouw en -samenstelling. Het Waterplan kiest ervoor om nog generaties lang in ons laaggelegen land te blijven wonen en werken, met behoud van welzijn en veiligheid. Het PlanMER is een instrument om voor- en nadelen van verschillende opties in beeld te brengen. Veel effecten zijn alleen nog maar in globale termen te beschrijven en sterk afhankelijk van de uiteindelijke specificaties. Veel strategische keuzevrijheid is er niet als we ons huidige leef- en welzijnspatroon willen continueren. Dat leidt tot de vraag wat de meerwaarde op dit moment is. Die ligt vooral bij de voorgestelde keuzes en ontwikkelrichtingen die in beeld brengen wat eventuele gevolgen zijn voor het milieu, inclusief de bodem. Daarnaast heeft het ertoe geleid dat we voor het IJsselmeer tot de conclusie zijn gekomen dat er nadrukkelijker onderzoek moet plaatsvinden naar de gevolgen van een peilstijging. Met deze inzichten wordt in de verdere besluitvorming rekening gehouden.